

NÛREDÎN ZAZA

Keskesor

NÛDEM

NÛREDÎN ZAZA

Keskesor

Kurteçîrok

Weşanên NÛDEM

Weşanên NÛDEM: 6
Keskesor
Çapa Yekem : Stockholm 1995

© Weşanên NÛDEM
Pergala berg û rûpelan: NÛDEM
Wêneya bergê: Bahram Haco
Wêneya N. Zaza ji kovara Hêvî
ISBN: 91-88592-065

Navnîşan:
Termov. 52. 2 tr.
177 75 Järfälla-Sweden
Tel û Fax: 8-58356468

NAVEROK

- 5 Nûredîn Zaza û Kurteçîrokên Wî
17 Xurşîd
19 Derketî
22 Gulê
27 Keskesor
32 Stêrk
38 Perîşanî
41 Hevîna Perîxanê
48 Xatûn An Piling
53 Dê An Xûşk
55 Şerê Mêşa

NÛREDÎN ZAZA Û KURTEÇÎROKÊN WÎ

Dr. Nûredîn Zaza, yê ku di nav koma hevkarên Hawarê de yê herî xort bû, jiyana wî jî mîna ya pir ronakbîrên kurd trajîk; lê bi rûmet, pîrhêl, rengîn, bi tecrubeyan tîjî û dewlemend derbas bû. Wî ji welêt bêtir dûrî, xerîbî û sirgûnî dît. Hê di deh-yanzdeh saliya xwe de mecbûr dimîne, digel kekê xwe Dr. Nafiz cih û warê xwe terk dike, ji ber zilm û zora tirkan, ji ber taqîbkirin û stemkariya polîsên wan nake der, rîya azadî û rizgariya xwe di revê de dibîne. Ew û kekê xwe Dr. Nafiz baz didin û derbasî Sûriyê dibin. Ew pêşî diçin Helebê, paşê jî bi alîkariya hin kurdên nas û welathez li Şamê bi cih dibin.

Nûredînê biçûk û kekê xwe demekê ji hev diqetin. Ji ber ku kekê wî doktor bû û welathezekî dilşewat bû, ji bo ku ew alîkariya kurdan bike, wan derman û derzî bike; ya girîngtir jî wan ji nezannî, belengazî, perîşanî û bindestiyê rizgar bike, berê xwe dide beriya Cizîrê û li wir di nexweşxaneyekê de wek bijîjk û di nava gel de jî wek mamosteyekî azadiyê dest bi xebatê dike.

Nûredînê Biçûk, lê yê ku niha di dibistana fransîzan de xwendiyê û xwe gihandiyê, bûyerên Tirkîyê roj bi roj taqîb dike û dilê wî her ji bo gelê wî lêdixe. Loma, bombebarandina dewleta Tirk ya li ser Dêrsimê tehmûl nake, ji bo protestokirina van kirinên dewleta Tirk, bi hin hevalên xwe re (ku paşê di bin navê Hêvî de komeleyekê ava dikin) li sefaretên hin welatên Ewrûpayê digerin, ji bo piştgiriya gelê kurd û lîdijderketina ordiya hov, ji wan alîkariyê daxwaz dikin.

Nûredîn Zaza li gelek welatan digere. Pêşî Sûrî, paşê Iraq, Lub-

nan û Siwîsrê... Ew di vê gera xwe de, an jî di vê jiyana xwe ya sirgûnê de gelek tade û neheqiyê dibîne. Ew di zîndanên kûr û tarî de hesreta çîrûskek roj dikişîne. Ew jiyana wî sirgûnê, tade û neheqiya ku lê dibe wî hê bêtir li xebatê gurr dike. Ew bi mamosta Cegerxwîn re dibe yek û bi helbestên wî, ku wê demê ji bo kurdên razayî zengilê şiyarkirinê bû, pê xelkê ji xewa nezanî û kirêt şiyar dike; bi Osman Sebrî re, ku ew jî weke wî mecbûr mabû, welatê xwe terk kiribû û li Sûriyê bi cih bûbû, yekemîn car, di sala 1957'an de bingehê Partiya Demokrat a Kurd (P.D.K.) datînin. Berî lidarxistina Partiyê, ew li Ewrûpayê, di sala 1949'an de bi hin hevalên xwe re "Komela Xwendekarên Kurd Li Ewrûpa" ava di-kin û berpirsiyariya wê jî hildigire ser milên xwe. Bi avakirina vê komelê re gelek êrîş têne ser Nûredîn Zaza. Ev êrîş ne bi tenê ji welatên dagîrker, herweha ji komunîstên dogmatîk yên welatên dagîrker jî dihatinê. Van celeb komunîstan Nûredîn Zaza bi nas-nyonalîstî sûcdar dikirin û xwe jî bi înternasyonalîstî didane pêş. Lê, ew înternasyonalîstiya wan, hindik ba jî, dîsan gelê kurd jê destekewtî nedibû û jê bi qasî misqalekî fêde nedidît.

Nûredîn Zaza di sirgûnê de her sirgûn dibû, xwe nedida dest, dîlî û bêdengî nedipejirand; her li ber xwe dida, her dixebitî... Wek mînak; li Sûriyê partî danî, li Swîsrê komele ava kir û rojna-meya bi navê "Dengê Kurdistan" derxist, li Bêrûdê berpirsariya radyoya kurdî, ku bermaya Mîr Kamiran Bedirxan bû, girt ser mi-lê xwe.

Vî ronakbîrê kurd ê bi rûmet, tu carî li ber zilm û zorê, neheqî û pîkoliyê serî dananî. Lê mixabin, kansera kambax pençê xwe avê-te vî camêrê rûspî, seriblind, zana û têgihîştî û li xerîbiyê serê wî danî. Vê zerara mezin dostên kurdan xemgîn û dijminên wan jî

dilşa kir.

Dr. Nûredîn Zaza heta bi wefatkirina xwe jî li Swîsrê dima. Ew li wir bi jineke swîsrî re zewicî bû û bavê lawekî bû. Ew li welatê xwe yê sirgûnê doktora xwe li ser “Herikîna Personalist di rama-na filosofê fransîz Emmanuel Monnier” de dike û ji bilî xebatên xwe yên milîtanî û siyasî jî gelek bend û nivîsên bi kurdî, erebî û fransîzî dinivîsîne û pirtûkeke helbestan bi navê “*Şerê Azadî*” çap dike. Du pirtûk jî bi fransîzî “*Contes et Légendes du Kurdistan*” û “*Ma vie de Kurd*” derxistine. Romana Erebe Şemo wergerandiye, destana kurdî “*Memê Alan*” digel pêşgotineke dirêj û bedew amade kiriye û hê jî gelek tiştên wî yên neçapkirî hene.

Lê, digel hemû tiştan, digel xebatên wî yên siyasî, nivîs, bend û pirtûkên wî jî, dîsan ji bo min tiştên herî balkêş li ba Nûredîn Zaza, çîrokên wî ne. Ew di aliyê nivîsandina çîrokan de xurt, têgihîştî û li gorî dema xwe nûjen bû. Hê di bîst û du saliya xwe de gava çîroka wî ya yekemîn “*Xurşîd*” di kovara *Hawar*, hejmar 27, 15 Nîsan 1941’ê de derketibû, ez bawer im dê pir kêfa xwendevanên Hawarê hatibe.

Ev çîroka wî ya ku di bin navê Nûredîn Ûsiv de hatiye nivîsandin, di derheqa peyakî bi navê Xurşîd de ye. Xurşîd dewlemendê gund e. Rojekê ji vî dewlemendê gund re lawek çêdibe. Ev camêr ji bo navê lawê xwe diçe mala meleyê gund. Mele peyakî welathez e û navê wî Cemşîd e. Ew vî navê xwe yê şîrîn diyarî lawê Xurşîd jî dike. Xurşîd bi vê yeka han pir dilşa dibe û bi kêfxweşî ji ba melê dide rê û diçe malê.

Piştî şanzdeh salan, ji bo ku lawê Xurşîd, Cemşîd, bi serfirazî dibistana xwe xelas dike, bavê wî ji bo dayina mewlûdekê dîsan di-

çe nik melê. Mele dîsan bi rûkenî Xurşîd qebûl dike û ji bo serfirazî û zîrekîtiya lawê wî mewlûdeke kurdî dixwîne.

Pîştî heşt salên din, vê carê jî Xurşîd ji bo mehra lawê xwe diçe mala Melê. Mele bi kêfxweşî mehra wî jî dibire. Heya berî ku kurê Xurşîd, Cemşîd, bi dû destikên keştiya xwe di avê werdibe û difetise, Xurşîd wek xortekî bextiyar e. Ew dilşa ye, bi hêvî ye, xurt û li ser xwe ye. Lê piştî windakirina kurê xwe, yê ezîzê ber dilê xwe, Xurşîdê weke çiyayekî dikeve, kal dibe, rû lê diqermiçe, pişt lê ditewe û por û rih lê spî dibin. Û bi wî awayî diçe ba melê, bi stûxwarî wê nûçeya reş digihînê. Meleyê ku hem zane ye û hem jî welathez e, Xurşîd teselî dike, ew bi zanebûna xwe û Xurşîd jî bi malê xwe bi xortên gund re dixebitin, xwestina Cemşîd tûnin cih, wan didin xwendin û daweta çil xortên hêja û miletperwer, digel ku Xurşîd di sergovendê de ye, çêdikin.

Di hezîrana 1941'ê, di hejmara 29'an de jî bi navê "Derketî" adaptationeke Nûredîn Zaza heye. Ev çîroka ku bi bêhnêkê têtewendin û weke helbesteke bedew diherike, li ser derketiyan e.

Derketî; ew kesên ku ji welatên xwe derketine, terka welatê xwe kirine, bi çol û çepelan ketine û ji xwe re li dûriyê li starekê geriyar e. Mirov di vê kurteçîrokê de dibîne ku dûrî çiqas xweş be jî, dîsan mal, yanî welat xweştir e. Xwarin, lixwekirin, vexwarin, xweza û stranên welêt bi mirov xweştir û şîrîntir in.

Di eynî hejmarê de, yanî di hejmara 29 ya 10'ê hezîrana 1941'ê de çîrokeke wî bi navê "Gulê" heye. Gulê mêrê xwe, yê ku bê dilê wê ye dikuje, paşê bi qiralê çiyar, Qoçoyê Pola re derdikeve çiyê. Gulê jîneke bejinzirav, spehî, şîrîn û mêrxas e. Lê di çavê gundiyan de jîneke qehpik, bênamûs û xerab e. Qoçoyê Pola ku gelek xerabî û rêbirrî kiriye, ji bo ku êdî li hemberî dijminê gelê xwe şer

bike, di hizûra gundiyan de sond dixwe.

Nûredîn Zaza hatina Qoço wilo salix dide:

“Gundî di mêvanxana Reşo de rûniştibûn û daxiftin. Dijmin ji gund bi tenê qonaxekê dûr bû, nixta gundê Şadiya di nêzîk de wê biketa axa bav û kalan.

Herkes diponijîn û li çarekê digeriyan. Ezman girtî bû, bandevêkê ji reşîya şevê re hîn bêtir tirs dida. Di vê gavê de derî bi şidet vebû; qiralê çîyan, Qoçoyê Pola bi heşt mirovên xwe ve kete hundir. Cilên wan şil bûn, av di tivingên wan de dihate xwarê. Gundiyan gişan da ber qîran: Poloyê kurd, sergevazê çîyayên Kurdistanê, fermo”.

Qoço bi çil gundiyan ve li hemberî dijmin kemînê vedigirin û bi hêrs û rik li hemberî dijmin şer dikin. Gulê radihêje xencerekê û demekê winda dibe. Paşê gava di reşayiya şevê de ji hember tê, gundî û Qoço wilo têdigihîjin ku Gulê ew xistine xefka dijmin; loma gundî Qoço hêrs dikin û Qoço jî berê tivinga xwe bi Gulê vedike û bi hêrs berdidiyê.

“Berikê wek qîrekê tariya şevê çirand û armanca xwe a zirav wek çarşeveke hevrişim raxiste erdê”.

Lê paşê gava zora dijmin dibin û li gund vedigerin, di malekê de tişteki ecêb dibînin.

“Serê zabitê dijmin ji laşê wî hatibû birrîn û xencer bi xwîn bû... Di kulma zêbit a guvaştî de gurzek porên Gulê ên zer pêl didan”.

Gava qiralê çîyan Qoçoyê Pola vê mêrxasî û binamûsbûna Gulê dibîne û bi rastiyê dihesê, rohnî di çavan de namîne, radihêje xencerê û bi bayê bezê derdikeve û nema xuya dike.

Çîroka “Keskesor” jî di derheqa serîhildana Şêx Seîd de ye. Ev çîroka ku bi forma kesê yekemîn hatiye nivîsandin, xuyaye bîranî-

neke Nûredîn Zaza ya zaroktiyê bi xwe ye.

Nûredîn zarok e, diçe dibistana tirkan. Tam di destpêka biharê de ye. Yanî gava êdî zivistan cihê xwe ji biharê re û sarî jî cihê xwe ji germê re dihêle, Nûredîn guhertinekê di mirovan de dibîne, tiştin dibin. “*Gelo ev çi ye, çi dibe?*” Nûredînê xwendevan ji xwe dipirse. Lê paşê ji çûyin û hatina mezinan, ji tevgera wan, ji rabûn û rûniştina wan, ji peyv û gotinên wan têdigihê ku şerek dike dest pê bike; şerê kurdan, serîhildana wan li hemberî dewleta tirkan. Têkoşerên kurd demekê baş li ber xwe didin, xwe ji ber êrîşên dijmin diparêzin û paşê jî dijmin ji bajarê xwe derdixin.

Zaza vê yeka han wilo salix dide:

“Esker top mitralyozên xwe berdidan û direviyan. Mezinên bajêr yên ko berê berberî bi hev re dikirin, li hev dihatin û çek didan mirovên xwe”.

Şerkerên kurd yên ku ji bajêr derketibûn û dabûn ser pişta dijmin, millet bê sebir li bendî vegera wan e. Dû re gava pêjna hatina wan dikin, “*Hatin, nêzîk bûn, kurd hatin*” dibêjin. Ev yeka han zû di nava bajêr de belav dibe, her kes pê dihesin “*Xort û mêt bi çekên xwe ve, hin bi dehol û zirne, hin siwar, hin peya; bi hezaran û bi dengê her bijî kurd! Her bijî Kurdistan! Her bijî serbestî!*” ve pêrgî şervanên xwe tên.

Xuya ye ev azadî û kêfxweşiya millet zêde dom nake. Dijmin bi hemû hêza xwe ve digere ser wan; kêfxweşî û dilşahiya wan li wan dike dûjeh, wan şerpeze dikin. Yanî wê azadiya ku wan ji bo kurtedemekê bi dest xwe xistine, bi hovîti ji wan distînin.

“Ala rengîn, şan û rûmeta me çirandin, avêtin ber lingên xwe, pêlê kirin û li şûna wê ya xwe, ya xwîn-xwaran danîn. Ziman û stranên kurdî bend kirin û tirsek dijwar xistin dilê xelkê”.

Çiroka bi dû vê de jî ya bi navê “Stêrk” e. Stêrk çirokek evîni ye, ji “Les Étoiles”, D’alphrase Daudet adaptation e. Ez dikarim bêjim ku ev çirok yek ji çirokên bi kurdî ya herî xweş û bedew e ku min xwendiyê û jê hez kiriye. Ev çiroka ku gelekî nêzîkî realîzmê ye, lê di eynî demê de pîrr romantîk e, di derheqa şivanekî û keça axê, Mijganê de ye. Di derheqa evîna wan de ye, an jî di derheqa evîna şivên ya nîvplatonîk de ye.

Ew xortê diltenik, dilketiyê Mijganê, li ba bavê wê şivan e. Cihê şivên bi qonaxekê dûrî mala axê ye. Ew di xaniyekî mîna holikekê de dijî û ji panzdeh rojan carekê xwarina wî jê re diçe. Piraniya caran, pîrê, ku ew jî li ba mala axê xizmetkar e, xwarina şivên jê re dibe. Rojekê pîrê ne hazir e û kesekî din ku bikaribe xwarina şivên jê re bibe tune, ji ber vê yekê keça axê, Mijganê, digel xwarina şivên ya panzdeh rojan li hespê siwar dibe û berê xwe dide zozên, ba şivên.

“Mijgan bi bejna xwe ya zirav û narîn, bi çavên xwe yên çeleng û bi cilên xwe ên xemilandî û giran spehîti bi xwe bû. Ciyê wê bajar, xaniyên delal û îşê wê govend, reqs û stran bû; lê ne çiya, rêl û qantir bûn.”

Gava şivan bi wî awayî çav li Mijganê dikeve şaş dibe, bi çavên xwe bawer nake.

“Mexlûqa çeleng! Çavên min jê nedibûn. Cara pêşî min ew ji pîr nêzîk de didît. Niha ew li ber min sekinîbû û tenê ji bona çavên min bû”.

Lê ew yeka han ji şivên re ne ewçend hêsan bû. Ya ku ew di xewn û xeyalan de lê difikirî, niha li ba wî, zadê wî yê panzdeh rojan jê re anîbû. Ji ber vê yekê jî ew şaş bûbû. Gava ew pê re dipiyivî jî, dilê wî hildavêt, hişê wî diçû û qirika wî dihate girtin.

Ji ber ku baran tê û çem weke lehiyekê radibe, Mijganê nikare li çem bixe, derbasî aliyê din bibe û here malê, loma bi tirs ber bi şivên ve vedigere. Şivan vê mêvana xwe ya ezîz bi dilxweşiyê bêmehempa qebûl dike, ji bo ziwakirina kincên wê jê re agirekî dadide, di wê navê de jî jê re xwarinekê û tasek şîr amade dike. Paşê jî jê re ji pûş û ji postê mihê cihekî razanê çêdike.

Ew yeka ku ji bo şivên bi tenê xewn û xeyal bû, niha rastî bi xwe bû. Loma jî wî " *tu caran ezmanek mîna ezmanê wê şevê kûr û stêrk wek yên wê şevê geş neditibû* " .

Keça axayê wî ye, şeveder maye û xwe spartiyê wî. Şivanê diltenik ji evîna wê pê ve li tu tiştêkî din nafikire. Yanî li gor gotina şivên, " *Li tiştêkî xerab nafikire* " .

Xuyaye di wê holikê de li ser wî pûşî xewa Mijganê direve, ew radibe ser xwe û derdikeve der.

" *Deriyê holikê vebû û weke hîva çardehşevî keçika delal jê derket* " .

Di hejmara 35'an a kovara Hawarê de jî çîrokeke Zaza bi navê "Perîşanî" heye. Perîşanî ya li ser xeyalekê hatiye avakirin, wilo dest pê dike:

" *Li taxa mahciran, ji oda xwe temaşa baxçeyên Şamê dikim. Ji nişkê ve zozanên Kurdistanê ên bilind, bi dar û avên cemidî tên bîra min. Ez xwe li wê derê, li ser kanîkê, li bin daran dibînim.* " Û wilo dom dike, di van xeyalan de kûr diçe, digel xweşî û spehîbûna Kurdistanê, ew zilma leşkeran, stemkariya wan, perîşanî, belengazî, paşdemayîn û nezaniya kurdan û welatê wan dibîne û di vê rêwîtiya xeyalan de dîsan bi paş de tê Şamê, dikeve oda xwe û li ber pencera xwe xuya dike. Bê hemdê xwe keserekê dikişîne û ji xwe re dibêje:

“Nezanî...Nezanî...Nezanî...”

Hevîna Perîxanê jî di hejmara 37'an a Hawarê de weşiyaye. Çî-roknivîs vê bûyerê ji destpêka sedsala 19'an distîne. Ev evîn ne evîna ku em pê dizanin, ne evîna xortekî ye. Evîna Perîxanê evîna welêt e, evîna gelê wê ye. Evîna bavê Perîxanê jî evîna gel bû, evîna welêt bû. Lê bavê wê yê girs, çeleng, dewlemend û miletperwer di ber vê evîna xwe de şêhid dikeve. Şêhidketina bavê Perîxanê gelekî tesîrê lê dike, dilê wê yê tenik perçe dike. Loma ew dixwîne, xwe digihîne, bi dil û can û bi bawerî dide ser riya bavê xwe. Di demeke kurt de gelek mirov li dor xwe dicivîne û dibe serok û şî-retkera wan. Lê mixabin, ew jî mîna bavê xwe ji wê evîna pak re dibe gorî, lê ji aliyê din jî li ser riya hizir û ramana wê kurd cih bi cih rizgar dibin.

“Nûçeyên serdestiya Kurdistanê dihatin. Xelkê hêstirên şîn û şahiyyê dirijandin û gîyanê Perîxanê di tava ala rengîn de diçirîsî û ji gîyanê bavê xwe re dikenî”.

Nûredîn Zaza di hemû çîrokên xwe de zimanekî sivik û zelal bi kar aniyê. Ez bawer nakim wê tu xwendevan di xwendina van çî-rokan de zehmetiyê bikişîne. Digel sivikbûn û zelalbûna zimên, gava mirov temenê wî û dîroka nivîsandina van çîrokan jî dide ber çavan, mirov dibîne ku Zaza xurt û jêhatî bû. Ger di nivîskariya wî de berdewamî hebûya, ew dikarîbû bibûya nivîskarekî dema me yê bijarte. Lê mixabin, ji ber gelek sedemên nas û nenas, mîna piraniya endamên ekola Hawarê wî jî berhemîn kêr li dû xwe hiştin. Lê her çawan be, ev kêrberhemîn wî jî ji bo rohnîkirina dîroka kultur, siyaset û edebiyata kurdî, şewqek e. Nemaze, wê di dîroka edebiyata kurdî cihêkî van çîrokên wî yê taybetî hebe. Em hêvîdar in me ê bi berhevkerin, amadekirin û çapkirina vê

pirtûkê li hemberî çiroknivîs û zanayê xwe Nûredîn Zaza berpirsiyariya xwe anîbe cih.

Herweha ez dixwazim çend gotinan li ser awayê amadekirina vê pirtûkê bibêjim. Di eslê xwe de ev tiştên ku ez ê bibêjim, ji bo hemû nivîsên di Hawarê de derbas dibe. Di hin çîrokan de ji berdêla “re” û “de”, “ra” û “da” hatiye nivîsandin, di hinan de jî, “re” û “de” derbas dibe. Ji berdêla “ku” ya ku îro têtê bikarînin, “ko” derbas dibe, “kiribû” bi “kiri bû” hatiye nivîsandin, “bûbû” bi celebê “bû bû” hatiye nivîsandin. Di şûna “hûn” an jî “hun” a îro de “hon” bi kar aniye. Me jî qet pê nelîst, di Hawarê de bi çî awayî hatibûn nivîsandin, me jî ew bi wî awayî nivîsandin. Herçî ji bo navê pirtûkê ye, me çîroka bi navê “Keskesor” minasib dît. Lê bi tenê, serpêhatiya bi navê “Şerê Mêşan” ku di sala 1965’an de di *Hêviya Welêt* de hatibû weşandin, cûda ye, mîna standarta îro ye. Me ew jî mîna wê nivîsand. Ji bo ku xwendevan bikaribin bi hêsanî çavekî li orjînalê wan bigerînin, me di binê çîrokan de hejmar, meh û sal jî nivîsandine.

Bi hêviya ku wê bi dilê we be...

Firat Cewerî

XURŞÎD

Xurşîd dewlementirê gund bû. Xortekî bi bejn û bal, çeleng û giran bû. Rojekê li ber melayê gund rawestiya û gotiyê:

- Kurekî min çêbû; jê re navekî şîrîn ji te dixwazim.

Mele hinekî ma, paşê serê xwe rakir û got:

- Bila navê wî Cemşîd be! Wek navê min e û di gund de navekî bi tenê ye, ji xwe min jî ev dixwest.

- Here, bi arîkariya Xwedê kurê te ji bo te û ji bo millet baş be.

Xurşîd, piştî ku spasên xwe ji melê re pêşkêş kirin, derket û dilgeş çû mal.

Piştî şanzde salan rojekê Xurşîd dîsa çû cem mela,

wek berê xurt û xweşik bû. Mela jê pirsî:

- Dîsan çi ye, mîrza Xurşîd?

Îsal kurê min Cemşîd xwendina xwe bir serî û di nav hevalên xwe da ê pêşîn derket. Min divê îro jê ra mewlûdekê bidim xwendin. Ez hêvî dikim tu îşev xwe biêşînî bêî mala me û bi dengê xwe ê şîrîn vê mewlûdê ji me re bixwînî.

- Cemşîd hêja ye, ezê jê ra mewlûdekê bi kurdî bixwînim.

Heşt salên din borîn. Xurşîd dîsa rojekê bi çend mirovan ve li pêş mela rawesta. Mela lê nêrî û got:

- Tu her roj xurtir dibî; di rûyê te de nîşanên xortaniyê û jiyinê dixweyin. Ev ji çi ye?

- Bê derd im seyda, çima pîr bibim?

- Min divê tu her we bî. Lê bêje, dîsa çi ye?

- Min ji kurê xwe re keça camêrekî xwestiye, dewlemend e, pir pere xwest. Lê kurê min yek e û li ber dilê min biha ye. Ji kerema xwe mehra wan bibire.

Mela mehir birî û ew pîroz kirin.

Piştî çend heftan Xurşîd û Cemşîd li ser keştîke piçûk

di golekê da diçûn bajêr, ji bo kirîna cilên bûk û zavê. Ava golê bê pêl bû, di meha gulanê de bû. Doraliyên golê bi kulîlk û hêşinayiyê xemilandî bûn. Xurşîd li kurê xwe dinêrî û xwe bextiyartirê dinê dizanî. Cemşîd wek di xewnekê de bû. Bi zendên xwe ên xurt, destikên keştiyê zû dilivandin û keştî li ser avê dimeşand. Lê carna xwe ji bîr dikir, eqlê wî diçû cihên din.

Ji nişkê ve destikeke keştiyê ket avê. Cemşîd zû vegerî ser û destê xwe dirêjî wê kir. Di wê gavê da destê wî ê din jî, ji keştiyê şemitî û xwe ne girt, ket avê.

Lê Cemşîd melevanî ne dizanî. Bi carekê di avê da winda bû. Derket û kir hawar. Bavê wî dest avêtê; lê ne gihayê. Cemşîd li ber çavên bavê xwe çû bin avê û nema bi ser ket.

Xurşîd bi çavên xwe bawer ne dibû û li benda derketina kurê xwe dima. Lê ji çend piqpiqokê avê pê ve tiştêk xuya ne kir.

Xurşîd sê roj û sê şevan di wî cihî da ma. Roja sisiyan laşê kurê xwe ê nepixî da piştta xwe û bir mal; sibetirê ew veşart.

* * *

Piştî salekê bi şev li deriyê melê da. Derî vebû. Melê li pêş xwe mirovekî dirêj, kal, porsipî û piştixwar dît. Bere ew nas ne kir. Paşê melê kûr nêrî û got:

- Ma tu ne Xurşîd î, vê nivê şevê te xêr e?

- Belê ez im, hatime tiştêkî bi navê kurê xwe Cemşîd bidim te, ji bo xwendina zarokên gund ên belengaz.

Xurşîd rabû kîsek pere danî ser masê.

Mela got:

- Ev pere pir in.

- Belê, îro min nivê zeviyên xwe firotin. Cemşîd dixwest bi destê xwe ji miletê xwe ra qencyên mezin bike. Lê Xwedê ne hişt. Niha ez deynê wî didim.

Melê destê wî girt û bi dengêkî nerm gotê:

- Cemşîd kurekî baş bû. Xwedê rehma xwe lê bike. Lê dinêrim tu pir li ber dikevî ew tişt li min jî qewimî. Were, emê hejkirina xwe bidin zaroyên gund û ji wan xortên xwenda, xurt û hêja bînin pê.

Xurşîd li ser gotina melê hinekî pêjinî, piştî serê xwe rakir û li melê nêrî. Di çavên wî da ronahiyeke dijwar hebû. Xurşîd dilê xwe da bû zaroyên gund.

Xurşîd malê xwe, mela zanîna xwe dabûn milet. Piştî şanzde salan di gund da daweta çil xortên hêja, xwenda û miletperwer çêdibû û Xurşîd tê de bi serê sergovendê girti bû.

Hawar, hej. 27, Nîsan 1941

DERKETÎ

Adaptation de "L'exilé" de Lamenneais

Terka welatê xwe da û kete dinyayê. Xwedê rêberiya derketiyan bike!

Ez di nav miletan de derbas bûm, li min nêrîn, min li wan nihêrt; lê me hevdû nas ne kirin.

Derketî li her derê bi tenê ye!

Gava roj diçû ava û ji xircikên newalan dû û dûman radibûn; min ji xwe re digot:

"Çiqas bextiyar e ew mirovê ko êvaran vedigere mala xwe û di nav zar û zêçên xwe de rûdine".

Derketî li her derê bi tenê ye!

Bi kû da diçin ew ewrên ko ba wan dide ber xwe? Ba min jî wek wan dide ber xwe û bê hemdê min, bi kêfa xwe min dajo.

Derketî li her derê bi tenê ye!

Ev dar spehî, ev kulîlk xweşik in; lê ev ne dar û kulîl-
kên welatê min in: Tu tiştî nabêjin min.

Derketî li her derê bi tenê ye!

Ev çem bi dilekî şikestî li deştê diherike; lê xurîna wî
ne wek ya çemê me ye ko min di zarotiya xwe de dibi-
hîst; ev tu tiştî nayine bîra min.

Derketî li her derê bi tenê ye!

Ev stran şîrîn in; lê ahengên wan ên geş û zîz ne wek
yên stranên welatê min in.

Derketî li her derê bi tenê ye!

Ji min pirsîn; “Çima hergav bi girîn î?” Gava min se-
beb gote wan; tu kes bi min re ne girî; ji ber ko derdê
min fehim ne kirin.

Derketî li her derê bi tenê ye!

Min kalin dîtin; zaro li wan hêwirîne, mîna zeytûnên
kevnare ko kelem û derxik li wan hatine hev. Lê tiwan
ne gote min, “kurê min!” tu zarokî ne gote min “ba-
vo!”

Derketî li her derê bi tenê ye!

Min di ser kelat û bircan re alin dîtin; lê ne bi reng,
ne jî bi pêldana wan, dilê min geş ne bû; ew ne keske-
sorên me bûn.

Derketî li her derê bi tenê ye!

Heval, bav û bira, xweşî, rehetî û serbilindî, bi tenê li
welêt hene.

Derketî li her derê bi tenê ye!

Derketiyê reben! Ev girîn û zarîn bes in! Pir wek te dûr hatine xistin; herkesî wek te windabûna bav, bira û hevalên xwe dîtiye. Hêviya xwe vejîne û xwe ragire; tu jî rojekê bigehî miraz û armanca xwe, heke îro ne be jî... sibe!

Hawar, hej. 29, Hizêran 1941

GULÊ

Gundî di mêvanxana Reşo de rûnişti bûn û daxaftin. Dijmin ji gund bi tenê qonaxekê dûr bû, nixta gundê şadiyan di nêzîk de wê biketa axa bav û kalan.

Herkes diponijî û li çarekê digeriya.

Ezman girtî bû; bandevêkê ji reşiya şevê re hîn bêtir tirs dida. Di vê gavê de derî bi şidet vebû; qiralê çiyar, Qoçoyê pola, bi heşt mirovên xwe ve ket hundir. Cilên wan şil bûn; av di tivingên wan re dihate xwar. Gundiyar gişan dan ber qîran: “Polayê kurd, sergevazê çiyayên Kurdistanê fermo!”

Lê Qoço rûnenişt, di nîvê odê da ma û wek serdarekî bi dengê xurt û gur gote wan: “Gundîno! ev panzde sal in ko ez gunehan dikim. Xelkê dikujim. Xerabiyê dikim. Stranên min di van rêlên rojnedîtî de hatin gotin, lê ji dihî vir da ji devê ti kesî dernakevin. Belkî ji bo me hemiyar, ev şev, li ser axa welêt şeva me a dawiyê

be. Ji bo avêtina gunehên xwe ji ser xwe min sond xwariye ko dijmin ji welêt derêxim”.

Sorahiya rivîna agirê êzingan di tifikê de li dîwaran dihejiyan. Pola li dora xwe dinêrî. Çavên wî diçirisîn. Çil gundî tevde rabûn û gotin: “ Em jî sond dixwin, em jî bi te re ne, pilingê kurd!”

Di wê gavê de, ji nişkê ve derî vebû, jinikeke zirav, narîn û şîrîn, wek pelekî dara bişengê li ber bayî, ket hundir û got:

“Ez jî bi te re me, ez jî mêrê Pola!”

Gundiyan gişan bi dengê ke weke ken kir qîr:

“Gula qehpik! Gula bê namûs!”

Gulê ji gund bû. Berî çend salan bavê wê bi zor ew da bû yekî. Gulê rojekê mêrê xwe kuştî bû, ketî bû pê Qoço û li serê çîyan pê re digeriya. Gundiyan bi çavekî ne baş lê dinêrîn, her gav jê re dijûn dikirin û deriyên xwe her gav lê digirtin. Ji tirsê Qoço ne bûya belkî ew dikuştin. Lê, ne tehqîra gundiyan, ne jî tajanga Qoço ji Gulê re ev rê ne dida berdan. Gava Qoço ew dida ber tajanga, Gulê digot: “Li min xe pilingê min! Li min xe! heya destê te biweste! Tu jîna min î! Ez goriya te me. Bê te ez nabim!”

Di çîyan de bi Qoço re ger, di şikeftan de raketin, di

berfê de qufulîn, jê re bextiyariyeke mezin bû.

Wê şevê Gulê dîsa digirî, lê îcar ne ji êşa tajangiya Qoço ve ko wek marekî xwe li bejna wê a zirav dipêçand. Xew, qet ne diket çavên wê. Dijmin dê biketa welêt... Rojên geşî ji bo wan ne diman. Her tişt dibû xeyal. Dengê topên dijmin gelek nîzîk dihatin bihîstin... Çiyayên Qoço ên serbest diketin destê dijmin... Jina gund a pîs li ser vî halî bi girîn difikirîn. Li çara xelas bûnê digeriya. Divî bû ko gundê xwe, welatê xwe, çiyayê xwe û serbestiya pilingê xwe”Pola” ji dijmin biparêze. Ji nişkê ve rabû. Tiştêk hati bû bîra wê. Xencereke bi şiv girt. Ji şikeftê derket. Riya aliyê dijmin girt û winda bû.

Qoço, bi çil gundiyan xort û mêrxas ve li pêş dijmin kemîn girti bûn. Hingûra şevê bû. Li ser çiyayê bilind, nîvreş heyveke sor bi dilekî şikestî hêdî, hêdî hildihat. Dengê topan hati bû birîn. Pola çavên xwe li ser çiyayên xwe; li ser warên xwe gerand û bi keser li wan nêrî:

Wî sond xwari bû; gunehên xwe yên pazde salan wê

bi destê xwe rakirina, ne hişta ko dijmin derbasî tixû-
bên welêt bibe...

Di dilê wî ê pola de agirê serbestiyê pêketi bû. Wî tu
caran wek wê şevê hej kuştin û helanîna tola xwe ne
kiri bû.

Demekê, Gulê hat bîra wî. Wî hej vê jinikê dikir. Li
dora xwe nêrî; li Gula xwe ya ko wek sihekê jê ne dibû
ne dît.

Di wê gavê de nêrevanekî wan got: “Bala xwe bidin!
ji aliyê dijmin yek tê.”

Siha ko xweya dikir bê tirs û telaş dihat. Dengêkî şî-
kên wan rakirin: “Ev Gula qehpik e!”

Gundiyekî din got: “Qehpikê em xistine xefkê! Tifin-
gê berdê, Pola! Ew rêberiya dijmin dike!”

Qoço rûyê xwe tirş kiri bû; birihên wî lê gijgijîn, kûr
li pêş xwe dinêrî. Wî jî gotinên gundiyan rast didîtin.

Gulê li cem dijmin çi dikir? Ne xwe cihê wan şanî
dijmin kiri bû... qehpitî kiri bû.

Qoço di bin ronahiya heyva sor re tifinga xwe dirêjî
Gulê kir û got:

- Ha ji te re, Gulê! Berî dijmin berika pêşîn para te
be...

Berikê wek qîrekê tariya şevê çirand û armanca xwe
a zirav wek çarşeveke hevrişim raxiste erdê.

Piştire Qoço rabû ser xwe û ji gundiyan re got:

- Zû bin hevalino! Em ê nixta dijmin bigirin!

Çûn. Lê dijmin bê liberxwedan revîn. Kurd ketin asê-gehê; her der vala bû. Bi tenê di odekê de tiştê ecêb dîtîn. Serê zabitê dijmin ji laşê wî hati bû birîn û mezêl bi xwîn bû. Li ser nivînê xencereke bi xwîn diçirîsî.

Qoço xencer rakir; wî ev xencer dabû Gulê? Di kulma zêbit a guvaştî de gurzek porên Gulê ên zer pêl dida.

Qoço kulmikên xwe gez kirin û wî pilingê ko çiya dihejandin ji bo cara pêşîn girî û gote gundiyan:

- We bi min gunehê paşîn da kirin, ji Gula qehpik re me qehpetî kir!

Bi dengê têrêş, têrpoşmanî û têrbirîn gotina xwe a paşîn kir:

- Gulê! Te deynê xwe da, te gunehên xwe rakirin! Niho dora min e, Gulê! Gula min a zer!

Bi xencera xwîndar wek bayekî ji odê derket, berê xwe da dijmin û nema xweya kir.

Hawar, hej. 29, Hezîran 1941

KESKESOR

Di sala 1925'an de bû. Wê salê, ez hîn nû diçûm dibistanê, lê dibistana tirkan.

Di meha Sibatê, Sibata dînoka welatê jorîn de, di gelek cihan de, berf wek dêliya bûkekê ji rûyê erdê hildihat û geşiya hêşinahiyê û kulîlkên biharê bi tevî tazehiya wan pêş me dikir. Goya zivistan jî bi hatina tiştêkê hêja hesiya bû û zû xwe da bû paş û şûna sermê, berf û bagerê da bû şîrgermiya tava biharê.

Di van rojan de bû ko li bajêr tevliheviyek hebû: Di malan de mezin ji ker ve diştexilîn û bi kêf û bi ken bûn. Jin bi tirs û telaş bûn û bi zarokan re pir mijûl ne dibûn. Esker bi zor diketin xaniyên Kurdan û mitralyoz datanîn serê banan.

Li dibistanê, şagirtên mezin digihan hev û pir tişt digotin: "Şer... kurd... tirk... standin..." Me piçûk, me dida pey wan û bêî ko bîr bînin bi van nûçeyan kêfx-

weş dibûn. Lehîstik û ders bê rexbet bû bûn. Pirsên: “Şer... top... kuştin... hatin” em serxweş dikirin.

Mamosteyên ko gişt tirk bûn bê zar xuya dikirin; di dersxanê de gêj dibûn û bê hemd dipeyivîn. Êdî stranên tirkî ne dihatin gotin û ala tirkan ne dihate çikandin ser dibistanê.

Tîrs û tevger roj bi roj meztir dibû: Memûr xwe tavêtin mala mezinên kurd û bext ji wan dixwestin.

Esker top û mitralyozên xwe berdidan û direviyan. Mezinên bajêr yên ko berê berberî bi hev re dikirin li hev dihatin û çek didan mirovên xwe.

Dibistan hati bûn girtin û mamostan xwe veşarti bûn. Zaroyên deh, panzdesalî xencer û şeşderb hildigirtin. Pîrsa “tên” ji her devî derdiket; her kes bê sebir bû:

Rojekê: “Hatin... nêzîk bûn... kurd hatin...” digotin. Xort û mêr bi çekên xwe ve, bi dehol û zirne hin siwar, hin peya bi hezaran û bi dengên her bijî kurd... Her bijî Kurdistan... Her bijî serbestî..., ji bajêr derketin û çûn pêşiya leşkerên kurd yê ko li her derê dida pey t... û ji dûr ve tîrs dixistin dilê wan. Jin û zaro derketi bûn ser banan; hinan stranên şer digot, hinan govend digirt. Zaroyan debançe berdidan û hesp dibezandin. Her kes ji kêfxweşiyê mest û geş bû bû.

Behsa rojêke nû û jîneke geş dikirin. Piştî demekê siwar bi kum û destmal, bi şal û şapik wek birûskan ke-

tin bajêr û rast çûn seraya hikûmeta t...

Li serayê tişteki rengîn xuya kir. Wê rojê hinek baran hati bû; di pişt re bi derketina rojê keskesor bi ezmanan keti bûn. Me got qey yek ji wan danî bû serayê.

Xelk li dora serayê kom dibûn. Em zaro jî çûn. Ew tiştê rengîn di ser serê me de sekinî bû. Lê ew ne keskesora ezmên bû. Ez bê sebir bûm... li bavê xwe geriyam. Leşker rêz girti bûn, stranek digotin, çavên wan ên tûj têrken bûn. Min ew li ser hespê dît, ez çûm cem; wî ez danîm ber xwe. Min jê pirsî:

- Bavo ev çi keskesor e li ser serayê?

- Ev ala me ye; kurê min! Ev şan û şerefa miletê kurd e!

- Berê yeke sor hebû, ew çi bû bavo?

- Ew ya neyaran bû. Neyar bi zor keti bûn welatê me. Em kurd îro wan ji erdê xwe derdixînin û dibin xwediyê wî. Ha ji te re aleke piçûk! Wê deyne ser dilê xwe! Hejî wê bike û ji bo serfiraziya wê bixebite!

Ez bi gotinên bavê xwe bû bûm sermest. Dilê min hildavêt. Bavê min ez maç kirim û ez danîm erdê.

Heya ko ew keskesor li sera û kelata bajêr pêl dida dinê bi me re tim Bihar bû, bihuşteke rastîn. Lê Bihara me zû wergeriya. Paîzeke reş û bihušta me bû dojeheke

dijwar.

Piştî çend mehan rewşa bajêr guhêrî. Tirseke mezin ket şûna geşî û rehetiyê. Ji bêbextiya kurdan û ji ber ko hinekên wan ji nezaniyê arîkariya dijmin kiri bûn, kurd dişikestin. Mirovên xwenda behsa bêbextî û bê-rûmetiya hin kurdan dikirin. Ev hal pir dom ne kir! Rojekê dijminan dora bajêr girt û bi topan li me xist û gotin teslîm bin. Lê herçend, mêrên çekhilgir ne ma bin jî; jin, zaro, pîr û nexweş ketin pêşiya dijmin. Hîn xweş tete bîra min: wê rojê şerekî no û xwîndar çêbû. Kurdan arîkariya dijmin dikir. Gelek ne ajot dijmin weke gurên birçî ketin bajêr... Hin di cî de kuştin, zaro û jinên avis dan ber sûngiyan, kal bi dar ve kirin. Hinên din jî xwe bi zar û zêçên xwe ve avêtin cihên nenas û nependî.

Ala rengîn, şan û rûmeta me, çirandin, avêtin ber lingên xwe, pê lê kirin û li şûna wê ya xwe, ya xwînxwaran danîn. Ziman û stranên kurdî bend kirin û tirseke dijwar xistin dilê xelkê.

Ev şanzdeh sal in ko ev hal di Kurdîstanê de hikimferma ye. Û dîsa şanzdeh sal in ko ala rengîn di dilê min û di dilê hezar xortên kurd de pêl dide.

Ji bo anînciha wesiyeta bav û kalan, vekirina tola

wan û daçikandina ala xwe ser kelat û çiyayên Kurdistanê em kurd li benda Bihara xwe ne; li benda baraneke bi keskesor...

Hawar, hej. 30, Tîrmeh 1941

STÊRK

Adaptation de "Les Étoiles" D'alphonse Daudet

Gava li zozanên Sîpanê Xelatê min pezê xwe diçêrandin, carinan hefteyin diborîn bêî ko ez dengê tu însanan bibihîsim. Ez bi tenê bi hevaltiya kûçik û pezê xwe bûm. Lê her serê panzde rojan carekê gava ji dûr ve min dengê zingilên qantirê me dibihîst ji kêfa xwe serê xwe radikir; gundiyeke, yan kebanîya mala axê ji min re zadê min ê panzderojî tanî.

Wê rojê, ez çiqê şa dibûm; min ji wan nûçeyên gund dixwastin, ji tiştê ko ez ji her tiştî bêîtir dilxweş dikirim pirskirina halê Mijganê, Mijgana keça axê bû.

Bê ehemiyet min ji wan dipirsî: gelo xanima piçûkê pir diçe dawet û şahînetan yan ne? Qet dikeve govenda? Cilên spehî li xwe dike? Eger ji min re bigotana: "Ma ji te re çî? Şivanê reben û belengaz!" Min ê li wan vege-randa ko ez gihame bîst salî û min hîn di spehîtiya wê de tu kes ne dîne!

Rojeke îne ez li benda zadê xwe bûm; berî nîvro baraneke xurt hat: heta piştî nîvro çavên min li rê bû. Pişt re min hêviya xwe birî û ji sermê ketim holika xwe. Esrê, min dengê zengil bihîst; zûka derketim derve; çi bibînim...? Bizanin kî?... Mijgan! Xanima min bi xwe bû...

Li ber holikê peya bû. Ji bayê çiyê hinarîkên wê bûbûn sorgul. Li min vegeziya û got; “Gundî mijûl bûn: pîrê jî çû bû cem zaroyên xwe bavê min ez şandim...”

Mijgan, bi bejna xwe a zirav û narîn, bi çavên xwe ên çeleng û bi cilên xwe ên xemilandî û giran spehîti bi xwe bû. Çiyê wê bajar, xaniyê delal, û îşê wê govend, reqs û stran bû, lê ne çiya, zozan, rêl û qantir bû.

Mehlûqa çeleng! Çavên min jê ne dibûn. Cara pêşî min ew ji pir nêzîk didît. Niha ew li ber min sekinî bû û bi tenê ji bona çavên min bû.

Dilê min hildavêt, hişê min diçû û qirika min dihat girtin.

Mijgan zad ji selikê derxist û da min. Pişt re bi nêrî-nên piçûk li dora xwe nêrî da ko ji giha şil nebe hinek fistanê xwe rakir û çû holika min; min da pey wê. Li hundur, li cê raketina min, li bilûr, kulav û darê min nêrî, pişt re bi dengêkî zîz û ahengdar gote min: “Tu li vir dijî ne? Şivanê reben! Niha tu bi tena xwe ji diltengiyê çiqas bêzar dibî? Bêje min: tu çi dikî? Bi çi mijûl dibî û kî tîni bîra xwe?...”

Min ê jê re bigota, “bi tenê te xanima qeşeng”. Dilê min derew ne dikir; lê zimanê min ne geriya û ez sor bûm.

Mijgan bi eza min hesiya û xwest hîn bêtir min biêşîne, “hevala te a delal çima carna nayê çiyê û te nabîne?” Mijganê, gava ew pirs digotin serê xwe dikir paş û dikenî; min digot qey periya spehîtiyê bi xwe ye!

Lê hatina wê weke xewnekê bû. Piştî demekê gote min! “Bi xatirê te şivano!”

Bi dilekî şikestî min jî gotê: “Xwedê bi te re be, xanim!” Pişt re selikên xwe yên vala avêtin ser qantira xwe, lê siwar bû û bi rê ket.

Wisa dihat min ko her kuçê ko ji bin lingên qantir difirin yek bi yek li dilê min diketin. Çavên min ji re ne dibûn û wek serxweşekî li ciyê xwe dinihêrtin. Êvarê, gava pez, vedigeriya gomê min ji kaş dengêk bihîst. Gava min serê xwe rakir, min xanima xwe dîsa li ber xwe dît. Lê niha wek sibehê delalî û çelengî ne dikir, lê ji tirsê dilerizî û ji sermê diranên wê dirikrikîn. Welê dixuya ko ji barana sibê çem rabûbû, Mijgan xwesti bû jê derbas be, avê bor ne da bû. Cilên wê şil bûn û çavên wê hêstir dikirin.

Hingûra şevê bû, êdî nikarî bû vegere.

Min xwest dilê wê rehet bikim. Min gotê: “Çi xem e? Xanim şevên tîrmehê xurt in, tu sebebên tirsê nîn in, çavên xwe bigirî û vekî, sibe ye!” Paşê, zû min agirekî

mezin dada. Mijgan sol û cilên xwe ziwa kirin. Pişt re min jê re piyanek şîr, hinek penêr, nan û fêkî anîn. Lê eqlê wê ne li xwarinê bû, li hal û mala xwe digirî, bê hemdê min, çavên min jî hêsir kirin.

Bû şev. Min ji xanima xwe re di holikê de ji pûşan û ji postê berxikekî paqij nivînek çêkir. Xanima min çû nav ciyan û ez li ber derî rûniştim.

Ji hevîna wê, dilê min diperitî û laşê min dişewitî. Lê Xwedê dizane, tu tiştê xerab ne dihat bîra min. Çawan bihata? Keça axê min xwe sparti bû min û li bin parastina min bû! Welê dihat min ko Mijgan di nav keriyê min de û di keriyên dinê gişt de miyeke tekane ye!

Min tu caran ezman wek wê şevê kûr, û stêr wek wê şevê geş nedîti bûn. Di canê min de, çavên min de her tişt guherî bûn. Çavên min bi nêrînên şaş li tiştan dinêrîn û aqlê min di ezmanên xeyalan de ajnî dikir.

Di wê gavê de deriyê holikê vebû û wek heyva çardeşevî keçika delal jê derket. Ji mayina xwe; û ji ber nivînê ji pûş û pelaş xew lê çû bû, hat û li ber agir rûnişt. Min kulavê xwe ji xwe kir û danî ser milê wê, agir vêjand û bêdeng li cem wê rûniştim.

Şev xweş û hinek hênik bû. Di dora me de cihaneke veşartî bêdeng şiyar dibû.

Di her tiştî de ez bi livînekê dihesiyam; giya mezin dibûn, kulîlk vedibûn, mêwe digihan... Dilê wan jî wek yê min hildavêt û xwîna wan jî wek ya min dibeziya... Stêr bi xwe radibûn û rûdiniştin.

Ji tevgera her tiştî û ji her dengî, Mijgan ji tirsan dile-rizî û xwe li min dipêçand. Ji nişkê ve di ser serê me re roniyêke geş borî. Me serê xwe rakir; stêrekê reşiya şevê çirand û li dûrî me ket erdê.

Mijgan bi tirs pirsî: “Ev çi ye?” min lê vegerand: “Ew giyanek e, dikeve bihuştê”.

Paşê min şhadeta xwe anî. Wê jî, şaş şaş li min nihêrî û wek min kir û pirsî: “Hûn şivan sihêrbaz in?” Min gotê: “No xanimê! Lê em li serê çiyên nêzîkî stêran in, ji lewra em ji xelkê bajarên bêtir bi hal û sirên wan dizanin”. Mijgan serê xwe danî bû ser destekî xwe û li stêran dinêrî. Gava min li rûyê wê nêrî, min got qey şivana stêran e, ketiye erdê. Bi dengê heyran gote min: “Stêr çiqê pir in, çiqê spehî ne!” Min ew tu caran hewqas zehf û hewqas çeleng ne dîtî bûn! Tu bi navê wan dizanî şivano?

Çawan nizamî, xanima min! Binêr! Di ser serê me re: komika sêwiyên e, ji rojhelatî hiltê û ber bi rojavayî diçe. Hinek li bakur, termê mixêl e heft in li rastê wan, dûpişke, hêgav li bakur e. Li ber me ye, kakeşîn e. Hinek li çep; kerwankuj e; wek stêrka sibehê ye. Ji lewre kerwanek pê xapiya ketiye rê, û bi şev ji sermê qulûlî

ye. Hinek li nîvro Lêl e; dibêjin ko Lêl û Mejnûn hejî hevdû dikirin lê ne digihan hev; gava mirine giyanê wan derketine ezmên, yek çûye rojava, yek jî rojhilat. Li zivistanê Mejnûn li zozanan e, û Lêl li germiyan e. Havînê Lêl tê zozanan û Mejnûn diçe germiyanan û gava ji cem hev derbas dibin digihên hev, hevdû maçî dikin û pişt re her yek diçe aliyê xwe.

Di vê gavê de tişteki nerm, sivik û germ ket ser milê min. Ev serê Mijgan bû. Çîrokên min ew lorandi bûn û bê hemdê xwe ew avêti bû xeweke giran. Min qet xwe ne livand. Stêr pir diçirisîn. Wisan dihat min ko, cot, cotê min pîroz dikin, û bi ken dîsa vedigerin jor. Bi êş û keser min li Mijgan dinêrî, lê tu xerabî û pîsîti ne dihatin bîra min. Bi tenê bextiyar bûm. Min digot qey çelengtir, spehîtir û xweşiktira stêran dahatiye, xwe daye milê min û li wê vezeliyaye.

Heta derketina rojê Mijgan ez sermest hiştim. Pişt re rabû, û bi dîtina rojê weke gulekê vebû û kenî. Li goman, berx dikalin, li ser zinarên bilind kewan dixwendin, li ser xunava giyayên kesk û teze tîrjên rojê sor diçirisîn, û ji fikra ko ez ê bextiyara xwe winda bikin, dilê min ê reben digevizî û bi nalînên kûr û bi keser li wan, li pez, kew û çîyan vedigeriya.

Hawar, hej. 33, Çiriya-pêşin 1941

PERÎŞANÎ

Li taxa Mihaciran, ji oda xwe temaşa bexçeyên Şamê dikim. Ji nişkê ve zozanên Kurdistanê ên bilind, bi dar û avên cemidî tên bîra min. Ez xwe li wê derê, li ser kanîkê, li bin daran dibînim. Doraliyên min giş hêşinayî ne. Ji bêhnên xweş pozê min vedibe û sînga min hildibe. Ji nêzîk, weke nalînê, dengê bilûrekê têt, serê xwe radikim: şivanek pezê xwe tîne avê. Çiqas bi kêf im, çiqas bextiyar im, bihuşt! Bihuşteke rastîn.

Şivan li bilûra xwe hin bêtir bi keser dixê; laşê min giş dilerize, xwe ji bîr dikim.

Gava çavên xwe vedikim, li ber xwe du jendermeyên romî dibînim. Çavên wan sor in û ji rûyê wan lanet dibare, yek ji wan, tivinga xwe ji milê xwe radike, bi dengê hişk û bi zimanê xwe, ji şivan re dibêje: “Bes bizire, ka ji me re berxekî bîne.”

Şivan fehim nake; şaş û bi tirs li wan dinêre. Jendermeyê din dikeve nav pêz û li berxekî qelew digere. Şi-

van razî nabe, lê bi zimanê wan nizane. Bi destê xwe îşaretan dide û dibêje: “Meke! Berde! Berde!” Jendermeyê din tivinga xwe hildide, dirêjî şivan dike: “Bilûr qey ne bes bû, tu bi kurdmancî jî dibêjî” û berdidê. Şivan bêdeng dikeve erdê û pez belav dibin. Xwînxwaran bihuşt kirine dojeheke dijwar.

Bi girîn van deran berdidim û têm Cizîrê. Wexta pileyê ye. Her der zer, zer e. Li zeviyar, ji dûr ve wek heywanan, tiştên bi can, li ser çar lingan dilivin. Nêzîkî wan dibim, bi qelefeta bedewiyar însanan dibînim, lê bi kurdî dipeyivin; laşê wan ê tazî û spî nerm û xweşik li ber tava Cizîrê şewitî û reş bûye. Pîreka, zaroyên xwe ên berşîr avêtine erdê, nav toz û axê. Mêşan rûyê wan girtiye. Ji cilên wan ên genî bîhnên pîs tîn.

Zaroyên deh donzdeh salî alîkariya wan dikin. Niv-tazî ne, pêxwas û serqot in. Ji tavê, çavên wan bi zor vedibin. Bê mekteb û xwendin in!

Li dora xwe dinêrin: darek nîn e. Lê xaniyên wek koxên mirîşkan, dibînim.

Diçim rex wan. Ji derî ve serê xwe xwar dikim, diçim hundur. Alîkî mezeleke tarî, bê pencere û nizim; li quncikekê nexweşek dinale, li aliyekî jî kerek dizire. Bîna min teng dibe. Zû xwe tavêjim derve. Ev e hal û jiyana wan. Çandina wan çi ye? Çend elb genim û ceh. Bêtirî wan jî cotê axan, an xwedî erdên biyanî dikin. Piraniya wan, ji niha de malê xwe bê qîmet firotiye. Ji ber ko bi-

rçî û tazî ne, belkî jî deyindar in. Ên mayî, li pehîzê, jî destê ticarên bêwijdan, wê çî bikşînin.

Zilma memûr û jenderman jî li ser e. Şêx jî hene: Piştî paleyî û rakirina bândaran deynê şêxan dimîne. Roja cejnê ye. Ez van gundiyan reben, belengaz, cahil, bê mirşîdên rastîn û xwedî wijdan, li cem şêxê wan dibînim. Cilên wan peritî ne, hin pêxwas in, û jî dûr hatine.

Tên, jî dûr ve destqifilî, serxwar, li ber şêx disekinin, paşê bi dor diçin sejdeya wekîlê Xwedê, wekîlê pêxember û dergevanê bihuştê. Lingên wî, destên wî maçî dikin, tiştêkî didin ê û bi fehît, bi tirs û telaş li ser çongan, pêlepaş dimeşin û derdikevin.

Dinê û bihuşt tev de kar kirine. Niho ew ê herin mal, û çend mehan, di koxikên xwe de, nanê tisî û savar bixwin û jî dinê bêxeber li benda biharê bin. Bextiyar in!

Vedigerim Şamê, ez serê xwe jî pencerê derdixim, jî qesrên delal dengê radyowan û perwaneyên elektrîkî tên. Li ser cadeyan pak tramway dimeşin. Li ezmên balafirek digere. Bê hemdê xwe keseran dikşînim û jî xwe re dibêjim: nezanî... nezanî... nezanî... perîşanî.

Hawar, hej. 35 Tîrmeh 1941

HEVÎNA PERÎXANÊ

Rojeke pehîza 1907an bû. Perîxan û Eyşe di bexçê de dileyistin. Perîxan donzde û Eyşe jî sêzde salî bû.

Wek hergav, lîstika wan dîsa şer bû: Perîxan bû bû eskerê kurd û Eyşe jî eskerekî romî. Berê, ji dûr ve bi keviran dan hev; pişt re nêzîk bûn û bi daran, bi sîlan û bi kulmikan ketin hev.

Perîxan di van tiştan de xwe zû ji bîr kir, wek pilingeke birîndar xwe tavêt ser dijminê xwe û pir dom ne dikir ew dida ber xwe.

Eyşe jî xwe li ber Perîxanê pir ranegirt; xwe spart wê û bext jê xwest. Lê Perîxanê dilê xwe zû bi zû hênik ne dikir: di wê de ji navê "romî" û ji romiyan re kîneke venekuştî, kûr û bê payan hebû. Bi darê xwe li kumê Eyşê ê hesin dixist û digotê: "Romiyên genî! hon bi bê-bextî me dikujin! heqê me distînin! lê di şerî de dawiya we bi kurdan re ev e! her bijî kurd! her bijî Kurdistan! Qêrîn, zarîn û hêviyên Eyşê Perîxan sist ne dikir.

Di vê gavê de, ji aliyê malê merivekî xuya kir. Nêzîk bû; ew apê Perîxanê bû. Bêhal dimeşiya; di çavên wî ên sor de şopên hêstirên ziwa xuya dikirin. Hat, destê Perîxanê girt û bi dengêkî têrêş gotê: “Bes e Perîxan! Bes e! te hevala xwe kuşt!” Perîxanê bi erîn û xeyd li Eyşe nêrî û lê vegerand: “Heqê romiyan û yê dostên wan ev e! Bila Eyşe romî nebe! Nizanim emê rojekê tola xwe vekin!... Emê wan ji erdê xwe derêxin!... derêxin!...”

Pişt re destê xwe da apê xwe û meşiyar. Piştî demekê Perîxanê hat ser hişê xwe; serê xwe rakir û li apê xwe nêrî: halê wî ê pêrîşan endîşeyeke mezin xist dilê wê. Çima apê wê bêhal bû?... Çima wek her gav ne dikenî û ne dipeyivî?... Bavê wê ê biha li ber dilê wê hate bîra wê... Perîxanê baş dizanî jîna bavê wê her gav di xeterê de bû. Hezar tişt hatin bîra Perîxanê û telaşeke mezin danê. Dilê wê ê piçûk pir hildavêt û laşê wê ê zirav û narîn dilerizî... Dixwest zû bigehe mal... zû...

Ezman reş bû. Bayekî pehîzê î pîs pelên daran ên çilmisî û zer dibarandin ser serê Perîxanê û apê wê. Ev pel wek laşên miriyan diketin erdê û ew dinixumandin. Perîxanê bihintengî dikir... Mal jê re dût... pir dût xuya dikir; dimeşiyar... dimeşiyar lê ne digihanê...

Dawiyê hatin. Ketin hundir; xelkê malê di lîwanê de bûn û digirîn. Perîxan di nîvê odê de ma û li dora xwe nêrî: ciyê bavê wê vala bû... Ruyê wê bû zer. Bîstekê xwe winda kir; lê zû xwe ragirt û çavên xwe vekirin:

diya wê reşa xwe girêda bû; rûniştî, digirî; serê xwe rakir; keça xwe dît, milên xwe jê re vekirin: Perîxan weke çûkekî birîndar kete hemêza diya xwe û bi girîn gotê: “Dayê! Dayê! Kanî bavo? Ka bavê min ê delal? Kuştine! ne?...”

Bavê Perîxanê, Mûsa begê kêsanî, merivekî gir, çeleng, dewlemend û miletperwerekî hêja bû. Wî ji piçûkayiyê da hejî miletê xwe ê dîl, hergav bindest lê mêr û qehreman dikir û ji bo serbest û serbilind bûna wî dixebitî. Mûsa beg civateke veşartî digerland. Armanca wî ev bû: “Yan serxwebûn yan mirin!” Tu kurên Mûsa begî nîn bûn. Bi tenê Perîxana wî hebû. Mûsa beg keça xwe wekî kurekî bi xwedî dikir û her tişt hînê wê dikirin.

Êvaran ew rûdinand ber xwe û bi saetan ve wek hevalekî pê re dipeyivî. Carina ew dikir himbêza xwe, destê xwe di ser porê wê ê reş de digerland û li çavên wê ên kesk û bijangreş dinêrî û digotê: “Perîxanê! ev çi çav in, Perîxan? Ev ne wek çavên xelkê ne! Çavên te pir kûr, dûr û tûj dinêrin. Ev ji min re pir tiştan dibêjin. Ez di van de qedera Kurdistanê, cihanîna hêviyên xwe dibînim, min bê guman nekî, Perîxan!” Perîxanê milên xwe ên zirav li stoyê bavê xwe digerland, ew maç dikir

û çavên wê hêstir dikirin.

Perîxanê ji niho de bavê xwe hêvîdar dikir: Memozîna Ehmedê Xanî ji ber kiri bû. Xerîta Kurdistana mezin, tevî bajêr û gundên wê wek resamekî ji ber çêdikir û dîwarên odeyên malê bi wan dixemilandin, ji dîroka kurdan pir tişt dizanîn û dilgirtiya mêraniya wan dibû.

Mûsa beg ji keça xwe razî bû. Perîxan wê rojekê bi kêrî millet bihata...

Wê rojê, gava, Perîxan di bexçê de dileyist, bavê wê bi hevalên xwe ve civînek danî bû. Bi bêbextiya yekî eskerên romî dora çiyê girti bûn û keti bûn hundir. Ew yek bi yek derêxistin, birin qişlê û ew dan ber tifingan.

Gotinê Mûsa beg ên dawîn ew bû bûn: “Her bijî serbestî! her bijî kurd! her bijî Kurdistan!”. Mûsa beg piştî ko ev gotin kiri bûn, keti bû erdê û di xwîna xwe de vegevizî bû...

Diya Perîxanê mesele giş got ê. Perîxan dilgirtiya bavê xwe bû; hinekî girî. Lê gotinên bavê wê hatin bîra wê: “yan serxwebûn! yan mirin! Perîxan! min bê guman nekî!” Belê! Bavê wê di rîyeke miqedes de hati bû

kuştin; qurbana armanca xwe bû bû. Rabû, çavên xwe ziwa kirin û ji diya xwe re got: “Dayê! bavê min dij-warbûna riya xwe dizanî; wî ev tişt giş da bûn ber çavên xwe. Lê wisa diviya bû. Ez riya wî digirim. Divêt ez tola wî û tola welêt rakim!... rakim!... Ev jî ne bi girî, lê bi xebatê dibe...”

Perîxan ji lîwanê derket û ket kitêbxana bavê xwe.

Şeş sal borîn. Perîxanê dibistana xwe xelas kiri bû û bû bû dîlberê bejinzirav, hinarîksor, narîn û awirpiling. Weke hemî keçên nivşê xwe, Perîxan jî dilketî bû.

Lê hevîna Perîxanê ne weke hevîna herkesî hevîneke adî bû. Perîxan dilketiya armanca bavê xwe, dilketiya serbestiya miletê xwe, dilketiya serxwebûna welatê xwe bû.

Perîxan, niho, ji heyeta civata bavê xwe a kevin bû. Bi jîrî, xebat, ixlas û agirê wê, civat li her derên Kurdistanê ji xwe re lebatên hêja peyda kiri bûn. Perîxan bê etlahî dixebitî û xwe ji bo rojê minasib hazir dikir. Ew roj hat.

Rojê cejna romiyan bû. Esker li meydaneke mezin

hati bûn rêz kirin. Serdarê esker û hakimê Kurdistanê bi zabitên xwe li ciyekî bilind, di bin çadirekî de rûnişti bûn û temaşa esker û xelkê dikirin.

Kurd berê vî bi rojekê xwe li her derê Kurdistanê pêk anî bûn: Bi tenê ji wan re canbêzarek diviya bû. Ji bo wî jî Perîxanê xwe pêşkêş kiri bû.

Dinê bihar bû. Her der bi hêşinayî û bi kulîlkên rengareng xemilandî bû. Perîxan, bi cilên hevrişim spî, bi bejna xwe a zirav, bi porên xwe ên reş û çavên xwe ên dilbirîn spehîtiya kulîlkên biharê bû.

Perîxanê bi navê bajêr ji hakim re kulîlk pêşkêş biki-rana.

Perîxanê kulîlkên xwe danî bûn di nav sepeteke pi-çûk û xemilandî. Li bin kulîlkan bimbêk hati bû veşar-tin.

Niho Perîxanê sepet di destên xwe de girti bû û weke periyekê di nav esker re dimeşiya. Çavên xelkê lê bûn û heyran û mest lê dinihêrtin.

Hevalên Perîxanê, şeşderb û bimbe bi dest ve, hêdî... hêdî... xwe dixistin paşiya esker. Hinekan jî dora qişlê digirtin.

Perîxan giha çadirê hakim. Hakim rabû, çû pêşiya Perîxanê û destê xwe dirêjî selikê kir. Di vê gavê de, Pe-rîxanê selik rakir û çiqas jê dihat hewqas bi xurtî ew xiste erdê. Di nav toz û dûmanê da her tişt winda bûn...

Ji aliyên din dengê tîfing û bimban dihatin. Lê pir dom ne kir.

Romî bê serek ne dikarîn xwe li ber agirên hevalên Perîxanê bigirin. Kurd ketin qîşlê û ala xwe çikandinê.

Pîştî çend saetan, hevalên Perîxanê ên serdest hatin ciyê bimbê. Ji ax û kuç pê ve tu tişt xuya ne dibû. Hinekî kolan: laşê Perîxanê di ser yê hêkim re dîtin. Pencên wê li stoyên wî kilît bû bûn. Hevalên wê bihin ji ber xwe çikandin û sekinîn. Paşê bi hîrmet laşê wê derêxistin û ew li ser destên xwe di nav bajêr de gerandin.

Ji aliyên din nûçeyên serdestiya kurdan dihatin. Xelkê hêstirên şîn û şahiyê dirijandin û giyanê Perîxanê di tava ala rengîn ne diçirisî û ji giyanê bavê xwe re dîknî.

Hawar, hej. 37, Kanûna pêşîn 1941

XATÛN AN PILING

Ji Frank Stocken

Di wextekê de padişahê hebû. Fikrên vî padişahî ne wek fikrên ên din bûn. Fikirine wî ên ecêb hebûn. Di wexta wî de padişahan ji bo şahiya xelkê xwe, di cejin û dawetan de peya û dehbe berdidan hev.

Lê vî padişahî ji vê adetê re tiştêkî nû zêde kiri bû. Di van temaşan de ne bi tenê xelkê kêf dikir; lê peyayên qenc xelat û ên xerab dihatin ceza kirin. Gava mirovek bi xerabiyê dihate îtham kirin ew tavêtin hepsê û piştê ew tanîn meydana temaşê. Wexta meydan ji temaşageran tijî dibû û padişah li ser textê xwe rûdinişt temaşa dest pê dikir.

Di dawiya meydanê de, li cem hev du deriyên wekhev hebûn. Girtî di meydanê re derbas dibû û diçû û derîk ji wan deriyan vedikir.

Eger girtî deriyê sûcan vekira, jê pilingekî birçî derdiket, xwe tavêt ser wî û ew dikir perçe perçe. Hingê xuya dikir, yan padişah welê bawer dikir ko mêrik bi sûc e û bela xwe dîtiye.

Lê ko mêrik deriyê din vedikir, jê xatûneke ciwan û delal derdiket û padişah ew xatûn ji mêrik re mehir dikir û xelkê ji şahiyê ji wan re li çepikan dixist. Mêrik bi jin jî biwa padişah jê re ew jinik jî dida. Ji ber ko bi vekirina vî deriyê mêrik şanî dida ko bêsûc e û zilamekî qenc e.

Li cem qiralan ev isûl pir hêja bû. Ji ber ko bi carekê de peyayên xerab bela xwe û peyayên qenc mikafata xwe digirtin.

Xelkê jî hejî vê tewaşiyê dikir; temaşake bimeraq. Xelk gava ko dihatin temaşagehê û hetanî ko girtî deriyek vedikir, wan ne dizanî gelo ewê dawetekê an kuştarekê bibînin. Piling carina ji vî deriyê û carina jî ji wî deriyê derdiket.

* * *

Keçikeke padişah e delal hebû û li ber dilê wî gelek ezîz bû. Wê keçikê, dizîka, ji peyayên serayê hejî xortekî mêr û çeleng dikir. Lê ji ber ko ew xort ne ji mîrekan

bû hejkirina wî sûcekî mezin bû. Ji lewra gava padişah bi evîna wan hesiya ew xortê delal avête hepsê. Li gora isûlê wî ev xort jî wê biçîwa û di temaşagehê deriyek wê vekira. Bi vî awayî wê bihata zanîn hejkirina keça padişeh lê dibû sûc an ne. Herkesî û padişah jî dizanî ko ev tişt lê sûc e. Lê adet û rêzik diviya bû bihata cî. Ji ber ko sûc mezin bû di welêt de li pilingê xurtir û xatûna çêlengtir geriyan.

Roja hikim hat. Xelk bi tofan diçûn temaşagehê. Cih hemî tijî bû bûn. Herkesî xwe ker kiri bû. Ewçend ko teptepa dilê xelkê wê bihta bihîstin. Işaretek hate dayin û xort kete meydanê. Çiqas bibêjin û rift û zirav, çiqas mêr û spehî dixuya. Li xwe zîvirî û serê xwe li padişê nizim kir. Lê, lê ne nêrî çavên wî diçûn dotmîra ko li cem bavê xwe rûniştî bû.

Dotmîr ne xwesti bû li mal bimîne. Hati bû ko qeder û sernivîsa girtiyê xwe bibîne. Ji roja ko evîna wan bû-bû eşkere dotmîrê ji evîna wî pê ve her tişt ji bîr kiri bû, niho wê çi bikira? Tişteki kiri bû ko heta wê wextê ji destê tu kesî derneketi bû. Ewê sira deriyan derêxisti bû. Belê ewê dizanî kîjan derî keçik kîjan derî piling ve-dişêre.

Dotmîrê ne bi tenê deriyê keçikê lê keçik bi xwe jî nas dikir. Keçika li paş yekî ji her du deriyan veşartî ji

xatûnên qesrê a xweşiktir bû. Dotmîr ew xweş dinasî. Ewê çend caran bi çavên xwe dîti bû ko keçika li paş derî bi çavên evînê li dilgirtiyê wê nêrî bû û carekê du caran jî dotmîrê bawer kiri bû ko dilgirtiyê wê jî li nêrî-nên wê keçikê vegerandi bû. Û dawiyê, rojekê dotmîrê ew dîti bûn ko bi hev re daxaftin. Vê keçikê wêrî bû li dilgirtiyê dotmîrê binêre û pê re baxêve. Ji lewre dotmîr lê hati bû xezebê... xezebeke gur û kûr...

Gava xort serê xwe ji padişah re xwar kir û li dotmîrê nêrî bû; çavên wî jê dipirsîn: kîjan? Xort dotmîr xweş nas dikir, qudreta wê dizanî; bêşik dotmîrê sira deriyan derêxistiye. Ji lewre xort li dotmîrê gelek bi hêvî nêrî. Çavên wî jê pirsî bûn û xort zanî bû ko pirsîyarîya wî jê re eşkere bûye. Diviya bû lê vegeîne.

Dotmîrê piçik destê xwe rakir û ew ber bi aliyê rastê bada. Ji dilgirtiyê wê pê ve tu kesî ew ne dît. Ji ber ko her kesî çavê xwe berda bû xort û awirên wan ber bi deriyan diçûn. Xort ne sekinî, bi mêranî û bi gavine lez ber bi deriyan çû. Dilên temaşageran qey sekinî bûn, herkesî bihna xwe girti bû. Xort ber bi deriyê milê rastê ve çû û deriyê rastê vekir.

Niho, tîjika çîrokê ev e. Gelo ji deriyê ko hate vekirin piling an jinikek derket? Herçend em vê meselê didin eqilê xwe çend cihaba wê çetîntir dibe. Ji ber ko dotmîr pir hejî wî peyayî dikir û bi hêsanî ji yeke din re terka wî ne dida. Carina di xewnên xwe de didît ko dilgirtiyê wê derî vedikir û pilingekî birçî xortê wê didirand. Carinan jî xewinine din dîtin: didît ko derî vedibû û keçikê jê derdiket û bi dîtina keçika ciwan xort şa û dilxweş dibû û xelkê ji wan re çepik li hev dixistin û ji kêfê didan ber qîran. Dîsan dotmîrê dîti bû ko wî xortî ew xatûna çeleng wek jina xwe biri bû mal û qet li evîna wê ne pirsî bû. Ma bi carekê mirin jê re ne çêtir bû?

Bi saetên dirêj ve, bi şev û bi roj dotmîr dama bû. Ewê çi bikira? Ewê dizanî ko xort deriyê xêrê jê bipirsiya. Dawiyê dotmîr qerara xwe da bû û gava xort jê pirsî bi lez destê xwe rakiri bû û deriyê aliyê rastê şanî wî da bû.

Gelo dotmîrê kîjan derî bijarti bû? Ez bi xwe nikarim ji vê pirsîyariyê vegeînîm. Ji lewre ez wê ji we hemiyan re dihêlim: Ji derê ko hate vekirin çi derket, piling yan xatûn.

Hawar, hej. 44, Gulan 1942

DÊ AN XÛŞK

Frank Stocken

Li golekê, xortek dê û xûşka xwe di sendalekê de digerîne. Dinê bihar e. Bayekî şêrîn li ser rûyê avê ê şîn pêlên sivik çêdike û wek dergûşekê sendalê dihejîne. Di bin şîrgermiya tavê de kulîlkên doralîyên golê bi giranî hildibin. Wek xanimên çeleng û xemilandî bi pozbilindî li hev dinêrin û ji xwe pêve tu kesî naecibînin.

Sendal, bi stran û ken û peravan dûr dikeve. Xort li dê û xûşka xwe dinêre; ji şa û kêfxweşbûna wan, xwe çîqa bextiyar dizane û heşmetkar li diya xwe a pîr, lê hîn çeleng û narîn û li xûşka xwe a ciwan, şepal û dîlber temaşe dike.

Ji nişka ve, ji livîna yekê ji wan sendel diqulibe û her sê jî dikevin avê. Ji xort pêve ne dê û ne jî xûşk bi mele-vaniyê nizanin.

Xort hewar û zarînên wan dibihîse û cigera wî diperi-

te. Her diwan pevre nikare xelas bike; ewê yekê ji wan
bibijêre: kî gelo? Xûşk an dê?

Ez dikim nakim tu tiştî tê dernaxînim. Ka hon jî pê
mijûl bibin û hinekî xwe biêşînin...

Hawar, hej. 44, Gulan 1942

ŞERÊ MÊŞA

Di mala vî camêrî de, piraniya wextê xwe yê panzde rojan, min bi mêşkuştin û bi mêşqewirandinê derbaz kir. Ez derewa nakim gava ez van tiştan dinivîsim. Binêrin çawan: Di rojên pêşin de ez di oda piçûk de, di ya nêzîkî dehlîzê de, radizam. Ev... jî, kurê S... yê navîn, hîngê 17 salî, li wê radiket. Di îşê bîleta de kar dikir. Lawikekî hûrik, bê laş û gewde û rengnexweş bû. Lê di karê xwe de sivik, xortekî çav vekirî, mêr û kurdperwer bû. Êvaran, berî ku ez xew ve herim, ewî bi pirsên xwe û bi şev jî bi xirxira xwe ez gêj dikirim. Dinya havîn bû û serê sibê, roj gelek zû hildihat. Berî ku roj derkeve, S... ji bo nimêja sibê radibû û nema dihat, Ev... şiyar dikir ku here ji firnê, nanê taxê yê tenik bikire.

Gava Ev... ji xew radibû, derdiket û diçû, ez şiyar dikirim. Bi ser de jî, deriyê ku dikete rojhelat, vekirî di-

hişt; bi vî awayî bi tîrêjên rojê ve tabûreke mêşan jî xwe davête hundir. Ji germiya tavê û vingevinga mêşan xew êdî mimkin nedibû. Ez, hîngê, radibûm, mêşkuja ku, ji êvarê de min xistibû bin doşekê, dikire destê xwe û bi mêşan diketim. Gava min dawiya wan tanî û ode bi laşên wan radixist, saet dibû şeş, şeş û nîv. Hîngê barbar, qîrîn û girîna piçûkên malê dest pê dikir. Hinek diçûn dibistanê û hinekan jî li malê pev diketin. Yên hîn di dergûşê de, zarîna xwe digihandin heya ezmanan.

G..., keça S... ya piçûktir, ne bi tenê bi vizvizî, lê bi qirêjîya xwe jî, ji xelkê malê re rahetî nedihîşt. Du salî bû, lê hîn bi xwe nedikarî û di derpiyê xwe de dikir û paşê pê hev jî dikir. Diya wê ya reben, êdî nedizanî he- ma xwe pê mijûl bike an bi kar û şixulên malê rabe. Carna, piştî guharandina wê bi saetekê, gava dê, li metbaxê xwarina xwe danîbû ser êgir û nedikarî xwe jê dûr bêxe, G... derpiyê xwe ji nû ve dadigirt, paşila xwe bi zor dikişkişand, diçû metbaxê û li dora dê û tencera wê ya li ser “papora” pêxistî ya li erdê digeriya. Diya wê dikir, nedikir, ew ji wê derê bi dûr nedixist. Rojekê, li ber çavên min, li metbaxê, li kêleka beroşa ya li ser êgir, vê keçika ha, bêtirî saetekê dawa diya xwe girtiye, li wê maye û kûziyaye. Êdî, we bidîta, mêşên ku lê kom bûbûn, li ser siwar dibûn û laşê wê yê

piçûk dinûximandin.

Ji merovekî ku li ciyekî welê hatiye dinê ku ne bi tenê paqijtirê Kurdistanê, lê, yê cîhanê ye; ji bo merivekî ku di piçûkahiya xwe de, li ber destê diyeke welê mezin bûye ku, ji ber paqijiyê, nexweşiyêke dil pê re peyda bûbû; ji merivekî ku di mala birayekî doktor de mezin bûye ku ji bo ku wan hînî paqijiyê bike, li nexweşên xwe dixist; ji bo merivekî ku bi salan ve li Swîsrê maye, ji merivekî ku ji piçûkiya xwe de, berî ku xwarinekê bi-be devê xwe, mîna kûçika, ew bêhn kiriye, ev dêmen (menzere) û ev bêhn ji mirinê diwartir bûn.

Lê, ji tirsê ku ez wan bixeyidînim, min xwe nedikir tu tişt nedigote wan. Û gava li ser sifrê, xwarin datanîn erdê, û G... şûştî û bi cilên guharandî, di hemêza dê an bavçe xwe de rûdinişt, bi xelkê malê re, bi hev re, bi dilxweşî, min zikê xwe têr dikir.

Lê, berî ku xwarin pêk bê, ez diketim oda navîn, a me tê de dixwar, û bi saetan, min xwe bi kuştina mêşa mijûl dikir. Carna, min ji wan du, sê heb bi derbekê tanîn xwar; hingê, wek “pêşmergekî” qehreman, min ji S... an ji jin û zaroyên wî re digot: “Dilê xwe geş bikin, ka ji we re çend Ba’asiyên sekitî!...”

Hingê, li Şamê bi tenê rojnameyek derdiket, ew jî ya Ba’asiyan, Ba’as bi xwe bû. Her roj, piştî nîvro, S... hêjmarek ji min re tanî. Tiştên vê rojnamê yên baş ev bend bûn ku davêtin Cemal Evdinnasir. Nivîsandinên

wê yên din nedihatî xwendin. Berî ku paldim û dest bi xwendina wê bikim, midetekê, ez dîsa bi qîrîkirina “Ba’asiyên” xwe radibûm.

F... keça S... ya mezin, xudiya oda navîn, hez dikir ku ez xwûna wan li ser çerşefên textê wê yên spî birijînim. Lê min bi ya wê nedikir. Ji lewre, carna ji min aciz dibû, ji odê derdiket û diçû, li derve, bi dengekî bilind, dilmayina xwe ji min re dida gihandin. Lê min guh nedidayê, ji ber ku, ji min nedihat ku ez wan berdim, ji destê min bifilitin.

Bi qelandina wan bi tenê laş, guh û çavên min rahet dikir, lê welê dihate min ku, ev mêşên ha, li ber çavên min, bi rastî bûne “Ba’asiyên” bi goşt û gewde. Bê hemdê min, bi kuştina wan bêhna min derdiket û dilê min pê geş dibû. Di vê midetê de, di şerê mêşan de, min du mêşkuj şikandin...

P. H. : Di sala 1963, meha gulanê de Ba’asî, piştî ku navê min danîn ser “Lîsta reş” hatin ku min bigrin. Ez ji destê wan filitîm û berî ku birevim, bêm Libnanê, ez li Şamê du mehan veşartî mam. Di vê midetê de, ez bûm mêvanê 5 malên kurdên camêr. “Çîroka mêşa” li mala S... derbaz bûye.

Hêviya Welêt, hej. 3, Newroz 1965.

Nûredîn Zaza yek ji endamê ekola Hawarê yê herî xort û herî zîrek bû. Bi alîkariya kekê xwe Dr. Nafiz ew bi salên xwe yê ciwan meyla xwe berdide ser pirsra kurdan û heta dawiya jiyana xwe jî didomîne.

Ew hê di zaroktiya xwe de sirgûn dibe û her li sirgûnê jî wefat dike.

Nûredîn Zaza di jiyana xwe ya sirgûnê de çî di warê siyasî de, çî jî di warê întelektuelî de xebatên hêja dike. Lê yek ji xebatên wî yê herî hêja çîroknivîskariya wî ye. Ew li gorî dema xwe çîroknivîskarekî bijarte bû. Me jî wek **Weşanên Nûdemê** berhevkirin û çapkirina çîrokên vî rewşenbîrê kurd ji xwe re mîna berpirsiyariyekê dît.